ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 4, August 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.903

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 07.06.2020 Kabul Tarihi: 17.07.2020

Atıf Künyesi: İlker Işık-Mevlüt Uyan, "Yeni Bir Yol Keşfi: Konya-Aksaray Antik Yol Güzergâhı", *History Studies*, 12/4, Ağustos 2020, s. 1883-1899.

*Yeni Bir Yol Keşfi: Konya-Aksaray Antik Yol Güzergâhı**

Discovering a New Road: Konya-Aksaray Antique Route

Dr. İlker Işık – Mevlüt Uyan

ORCID No: 0000-0003-4510-6100 / 0000-0002-3415-6893

Selçuk Üniversitesi

Öz: 2017 yılı Bozdağ Milli Parkı Doğu ve Kuzey Kesimi Yüzey Araştırması esnasında Roma Dönemi'ne ait olduğunu düşündüğümüz bir yol tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde, bu yolun çift şeritli olarak, her bir şeridinin 3 m. olmak üzere toplam 6m. genişliğinde, taş döşeli bir yol olduğu anlaşılmaktadır. Bölgedeki diğer Roma yolları ile kıyaslandığında böyle geniş ölçülere sahip bir yol bugüne kadar ortaya çıkmamıştır. Yapılan literatür çalışmalarında, söz konusu yolun daha önce bilimsel yayınlarda yer almadığı ve yol ağının bilinmediği ön görülmektedir. Ayrıca yol üzerinde bulunan yer kalıntıları ve etrafındaki seramik örnekler yolun Ortaçağ'da da kullanıldığını göstermektedir. Bu nedenle söz konusu yolun yapım tekniği, ulaşım güzergahı ve üzerinde bulunduğu hanlar bölgenin ulaşım ağını belirlemek açısından son derece önemlidir.

Bu çalışma, bölgenin ulaşım bağlantısını daha da belirginleştirmek ve topografyaya uygun olarak geçiş noktalarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Böylece hem bu güne dek yapılan haritalandırma çalışmalarındaki eksikliği gidermek hem de yeni bir yol ağı önerisinde bulunmaya çalışılmaktadır. Çalışmada, ortaya çıkarılan yolun güzergahı esas alınmış ve sadece bu hattın konumu ve çevresindeki yapılaşma üzerinde durulmuştur. Bu noktada yol üzerindeki han kalıntılarının konumu, mevcut durumu ve dönemi de çalışmanın başlıca konularından birini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Roma Dönemi, Han, Yol, Konya, Aksaray, Bozdağ

Abstract: A road that we think belongs to the Roman Period was identified during the Bozdağ National Park East and North Section Survey in 2017. We concluded in the examinations carried out that this road is double lane, each lane is 3 m. total 6m. which is a stone paved road. Compared to other Roman roads in the region, such a wide-scale road has not emerged until today. In the literature studies, it is foreseen that this road has not

* Bu çalışma, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 14.08.2017 tarih ve 94949537-161.01-166002 sayılı ilgili yazısıyla verilen resmi izinle *Konya İli, Karatay ve Altınekin ilçeleri, Bozdağ Milli Parkı Doğu ve Kuzey Kesimi* yüzey araştırması kapsamında yapılmıştır. Araştırmamız 2017.123 numaralı proje numarası ile Türk Tarih Kurumu (T.T.K.) tarafından ve 17401068 ve 18401130 proje numaraları ile Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (S.Ü. B.A.P.) tarafından desteklenmiştir.

been previously published in scientific publications and the road network is unknown. In addition, the ruins of the khan on the road and the ceramic samples around it show that the road was also used in the Middle Ages. For this reason, the construction technique of the mentioned road, the transportation route and the khans on which it is located are extremely important in terms of determining the transportation network of the region.

This study aims to further define the transportation network of the region and determine the transition points in accordance with the topography. Thus, it is tried to both eliminate the deficiency in the mapping studies carried out so far and to suggest a new road network. In the study, the route of the unearthed road has been taken as basis and only the location of this line and the surrounding construction have been emphasized. At this point, the location, current status and period of the khan remains on the road constitute one of the main topics of the study.

Keywords: Roman Period, Khan, Road, Konya, Aksaray, Bozdağ

Giriş

Geçmişten günümüze gelmiş, arkeolojik nitelik taşıyan alanlar içerisinde yer alan antik yolların araştırılması, belgelenmesi ve korunması kültürel miras açısından son derece büyük bir önem arz etmektedir. Yol güzergahları, zamana bağlı olarak deformasyonlar geçirse de, çoğu bölgede yollar dünya medeniyetlerinin izlerini taşıyan, yüzyıllar boyunca aynı güzergah üzerinden devam eden, bugün bile ana hatlarıyla antik çağdaki doğrultularından pek de farkı olmayan yapılar olarak kalmıştır.

Araştırmamızın ana konusunu oluşturan Lykaonia Bölgesi, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle antik çağdan günümüze kadar önemli bir geçiş sahası olmuştur. Ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi bu bölgede de geçmiş dönemlerde kullanılmış olan yollar veya yol kalıntıları bulunmaktadır. Antik Lykaonia, büyük oranda Konya Ovası'nın günümüzdeki topraklarıyla sınırlıydı. Bu alan Konya ile Ereğli arasında 1000 m izohipsinin çevrelediği kesimdir¹. Lykaonia, İlkçağ ve Ortaçağ'da batısı Phrygia ve Isauria, doğusu Kappadokia, kuzeyi Galatia ve güneyi Kilikia ile çevrelenen bölgedir. Konya bölgesi oldukça yüksek yaylalarla birlikte birbirinden bağımsız çanak biçimindeki ovalardan meydana gelmiştir. Gevale Kalesi gibi yüksek tepelik alanlarda kurulu olan yapılar ise kentin savunma sistemini oluşturmıştır.²

Bölge, genel itibarıyla düz bir ova görünümünde olmakla birlikte doğu kesiminde yer alan Bozdağ Milli Parkı doğu-batı doğrultulu bir sınır hattı meydana getirmektedir. Bu dağ sınırı ve eteğinde kurulan Mernek (Karakaya), Akbaş, Karakaya, Divanlar, Göçü gibi yerleşim alanları ile Perta, Savatra ve Kana gibi antik kentler bölgenin ulaşım noktalarını oluşturmakta ve Lykaonia'nın Galatia-Kappadokia bölgeleri ile bağlantısını sağlamaktaydı.

2017 yılında gerçekleştirdiğimiz 'Bozdağ Milli Parkı Doğu ve Kuzey Kesimi Yüzey Araştırması' isimli çalışmamız sırasında, Roma dönemine ait olduğunu ve daha önceki araştırmalarda da yer almadığını düşündüğümüz ortalama 6 m. genişliğinde bir yol tespiti yapılmıştır (Res. 1). Tespit edilen bu yol güzergahında 'han' ya da 'han yıkığı' olarak tanımlanan yapı izlerine rastlanılmıştır. Bu çalışmada; Konya-Aksaray arasında şimdiye kadar

¹ Ali Rıza Çetık, *Türkiye Vegetasyonu: I İç Anadolu'nun Vegetasyonu ve Ekolojisi*, Selçuk Üni. Yay., Fen-Edebiyat Fak. Yay., Konya 1985, s. 35.

² Zeki Atçeken, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması: Konya Şer'iyye Sicil Kayıtlarına Göre*. Vol. 46. Türk Tarih Kurumu Basmevi, Ankara 1998, s. 311; Ahmet Çaycı-Zekerıya Şimşir, "Gevale Kalesi 2013-2014 Kazı Buluntuları", 37. Kazı Sonuçları Toplantısı, C. 3, 11- 15 Mayıs 2015, ss. 539-558.

yazılı ve arkeolojik kaynaklar doğrultusunda net bir şekilde belgelenemeyen tarihi yol güzergahı üzerine, yüzey araştırmamızdan elde edilen veriler ışığında henüz literatüre geçmemiş ve koordinat alınarak haritalandırılmış bazı yapıların varlığını gösteren ilk veriler sunulacaktır.

Arkeolojik çalışmalarda, belirli mesafede tarihi ve kültürel miras alanlarının saptamasını ve yapısal doğruluğunu sağlayabilen ve hızlı bir şekilde elde edilebilen görüntülere sıklıkla gereksinim duyulmaktadır³. Bu doğrultuda yol güzergahının takibati amacıyla insansız hava aracı ile yolun fotoğraflanması, video kaydı, ortofoto çalışmaları ile yol üzerinde bulunan hanların 3D modelleme çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Jalonlu GPS cihazı ile yolun milimetrik güzergahı ve eğimleri bilgisayar ortamına aktarılıp sağlıklı bir şekilde haritalandırılması sağlanmıştır.

Bu yolun geçiş noktalarının belirlenmesi ile gerek bilim literatürüne katkıda bulunulacak gerekse de Konya ilinin turizm potansiyeline bir kazanım sağlanacaktır. Antik Çağ ve Orta Çağ boyunca askeri ve ticari geçiş yolu olarak kullanıldığını düşündüğümüz bu güzergahın Konya'nın geçmişten bugüne ne derece önemli bir ulaşım noktası olduğunun ortaya koyma konusunda önemli bir değer sağlayacaktır. Böylece Konya'nın tarihi, kültürel ve stratejik önemi de artırılmaya çalışılmıştır.

1-Lykaonia Bölgesi'nin Sınırları ve Yolları

Klasik çağda Konya ve Karaman'ı içine alan bölge için kullanıldığı anlaşılan Lykaonia adının, Hititler dönemindeki Lukka'dan kaynaklandığı kabul edilmektedir.⁴ Pekçok gezginin ve araştırmacının ilgisini çeken Konya'ya ilk geziler İ.Ö. 5 yy. da coğrafyacı Xenophon'un gelmesiyle başlamıştır. Bölgenin batı sınırında, Xenophon 'Anabasis' adlı eserinde Ikonion'un Phrygia'nın doğudaki son şehri olduğundan ve bundan sonraki toprakların Lykaonia'ya ait olduğundan söz eder.⁵ M.S. 1 yy. da Strabon Lykaonia'yı ziyaret etmiş ve burası hakkında kısa bir bilgi vermiştir. Bölgenin doğu sınırında Strabon, Lykaonia-Kappadokia sınırının Lykaonialılara ait Koropassos Köyü ile Kappadokialılara ait Garsura (Aksaray) kenti arasında geçtiğini belirtmektedir.⁶ Güney sınır zaman zaman Lykaonia şehirleri arasında dahil edilen Isauria'dan başlamak üzere güneydoğuya Dülgerler'e (Artanada), buradan Göksu Irmağı (Kalykandos) sınır olmak üzere doğuya doğru gidilirken, buradan Karaman' a (Laranda) bir yay çizilir ve son olarak bölgenin kuzey sınırı ise, Verinepolis'ten başlamak üzere batıya doğru Yağlıbayat (Savatra) ve oradan Ladik'e, (Laodikeia-Katekekaumene) buradan da güney batıya doğru Beyşehir'e (Mistheia) bağlanır.⁷

Lykaonia olarak bilinen Konya İli ve çevresinin doğu kesiminde belirlenen ve Roma dönemine ait olduğu düşünülen antik yol güzergahları birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Ancak bu konuda yapılan bazı çalışmalarda topografik yapı kısmen göz ardı edilmiş

³ K. Themistocleous- V. Lysandrou, "Exploring The Ancient Kourion City Site From The Air Using Unmanned Aerial Vehicles. International Journal of Heritage in the Digital Era, 4(3-4), December 2015, ss. 307-323.

⁴ Hasan Bahar, "Konya Çevresi Tarih Araştırmaları 1: Hititler'den Romalılar'a Kadar Isauria Bölgesi", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (9-10), 1994, ss. 219-246; E. Raimond, "La Problématique Lukkienne". In Colloquium Anatolicum, Vol. 3, 2004, ss. 93-146.

⁵ Xenophon, "Anabasis (On Binlerin Dönüşü)", Çev: Tanju Gökçöl, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1974, s. 20.

⁶ Strabon, "Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)", Çev: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, XII.6, s. 65.

⁷ İshak Özlü, *Klasik Çağ'da Lykaonia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya 1994, s. 5-6.

ve günümüz yerleşimler ve han kalıntıları uyarınca tahmini rotalar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle öncelikle bölgenin topografik yapısına genel hatları ile değinmek gerekmektedir. Ana yollar büyük yoğunluklu ulaşım ağlarının merkezi iken kültürel ve ticari bağlamda oluşan ara yollar da doğanın müsaade verdiği ulaşım kolaylıklarına göre dizayn edilmişlerdir. Söz gelimi birbirine yakın olmayan ve arazi şartlarının zor olduğu ancak kültürel olarak aynı çerçevedeki iki antik yerleşimin birbirleriyle yol bağlantısının keşfi -şayet mil taşı veya antik bir kaynakla desteklenmiyorsa-tahmini olarak mümkün olsa da güzergahını tespit etmek farazi olacaktır.

Bölge, Orta Anadolu'nun merkezinde yer alması ve 14 merkeze metropolislik yapması nedeniyle doğu-batı ve kuzey-güney ulaşımında önemli rol oynamıştır.⁸ Konuyla ilgili daha önceki yıllarda yapılan araştırmalar neticesinde literatürde var olan yollar aşağıda sıralanmıştır:

Çatalhöyük'ten, Mersin'e ve oradan da Kuzey Suriye'ye ulaşan bir yol bulunmaktadır.⁹ Konya-Karaman karayolu çevresindeki höyükler ise Asur ticaret yolu hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır.¹⁰ Hititler döneminde, Çarşamba Suyu boyunca güney-batı Anadolu'ya seferler yapılmıştır. Bu dönemde Çarşamba Suyu havzası önemli bir askeri yol konumundadır. Hititler Akdeniz Bölgesi'ne özellikle Kıbrıs'a bölgeden sağlanan yol üzerinden ulaşmışlardır.¹¹ Demir Çağı'nda Frigyalıların Lykaonia Bölgesi'nden Akdeniz'e ulaşmak için Kilikya geçitlerini kullandıkları varsayılmaktadır.¹² Herodot'un kaynağında ise, Xerxes'in Yunanistan seferinde, Suğla Gölü, Beyşehir Gölü yoluyla Sultan Dağının güney kesiminden Antiocheia'ya gelmiştir.¹³

Bir diğer güzergâh olan Emirdağ (Amorion)-Ikonion-Herakleia antik yolu, Lykaonia Bölgesi'ni kuzey-batı, güney-doğu yönünde çaprazlamasına katetmektedir.¹⁴ Ankara'dan gelen ve Ikonion'dan Karaman ve Isauria'ya kadar uzanan bir diğer yol, Lykaonia Bölgesi'ni kuzeyden güneye ikiye bölecek şekilde geçer.¹⁵ Bir diğer yol ise; Ikonion'dan kuzey-doğuya doğru Aksaray'a ulaşan bu yol, Zencirli üzerinden Perta'ya, oradan Obruk'a ve Sultanhan üzerinden de Konya-Aksaray karayolundan Koropassos'a ve en sonunda oradan da Aksaray'a ulaşmaktadır. Ayrıca yol ağı üzerinde bulunan mil taşları da bu yol ağını kanıtlamaktadır.¹⁶

Lykaonia ve çevresini Antik ve Orta Çağ boyunca kuşatan birçok yol hattı vardır. Ancak bu çalışmada esas alınan ana arter diyebileceğimiz büyük yol ağlarının güzergâhları ve bunların birbirleriyle kesişme ve ayrım noktaları çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda gerek antik kaynaklarda gerekse araştırmacıların ortaya koyduğu bulgular sonucu elde ettiği

⁸ Anne Moffatt - Maxeme Tall, *Constantine Porphyrogenetos-The Book of Ceremonies*, Brill, Leiden-Boston, II (54), 2017, s. 796.

⁹ J. Mellaart, *A Neolithic town in Anatolia*, Thames & Hudson, London 1967, s. 41-42.

¹⁰ J. Mellaart, "Second millenium pottery from the Konya Plain and neighbourhood", *Belleten*, 22 (87), ss. 311-342; D. French, "Roman Roads and Milestones of Asia Minor", Fasc. 2, Part 1, No. 3. Bar. Oxford 1988, s. 177.

¹¹ Özlü, agt, 7.

¹² Hasan Bahar, *Isauria Bölgesi Tarihi*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış doktora tezi), Konya 1991, s. 43.

¹³ W. M. Ramsay, "Military Operations on the North Front of Mount Taurus", *JHS*, LX (1), 1920, 91.

¹⁴ Petr A. P. v. Tschihatscheff, "Tschihatscheff's Reisen in Kleinasien und Armenien 1847-1863", Ed. Heinrich Kiepert, Perthes, Gotha 1867, s. 14 vd.

¹⁵ Klaus Belke- Marcell Restle, *Galatien und Lykaonien*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, TIB 4, Wien 1984, s. 100.

¹⁶ D. French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, Fasc. 2, Part 1, No. 3, BAR, Oxford 1988, 234-236.

haritalandırmalar Doğu Lykaonia diyebileceğimiz Konya- Aksaray arasındaki bölge içersinde geçtiğini bildiğimiz iki büyük yol ağı mevcuttur. Bunlardan biri Roma'nın inşa ettiği Via Sebaste, diğeri ise Ikonion üzerinden Altınekin'in güneyindeki Perta antik kentinden Aksaray'a varan yoldur. Bunun dışında tarihsel süreç içerisinde varlığı antik kaynaklarca sabit olan Kral Yolu'da bölgeden geçmektedir. Lakin bu yol Konya'nın kuzeyinden Gordion hattını kullanmakta ve bizim araştırma sahamız içerisinde yer almamaktadır. Kral yolu Perslerden önce bilinen ve Perslerin hâkimiyeti ile beraber genişletilen bir yoldu.¹⁷ Bu konu hakkında Herodotos da bahseder ve yolun konaklama alanlarıyla donatıldığından söz eder.¹⁸ Bu yol ağı Perslerin 546 yılında Lydia'yı yıkmasından önce var olup Anadolu'da Pers hâkimiyeti ile beraber geliştirilmiştir. Miletos'dan başlayarak Ephesos, Sardes, Gordion, Ninova, Susa ve son olarak Persopolis'e gider (Har. 1.).¹⁹ Söz konusu yol ağı hem ticaret hem de askeri ve sivil ulaşım için sıkça kullanılmıştır. Kral yolu antik dönem insanının gereksinimlerini karşılarsa da Roma'nın hâkimiyet döneminde çok amaçlı olarak kullanmaya elverişli olmadığı anlaşılmıştır. Zira Anadolu'nun iç ve güney bölgelerindeki haydut isyanlarını bastırmak ve hızlıca ordu sevkياتını gerçekleştirmek için yeni bir yol yapımına lüzum görülmüştür. Bu nedenle M.Ö. 6 yıllarında başlayıp M.S. 1. yy.da işlevsel hale gelen Via Sebaste inşa edilmiştir.²⁰ Böylece eyaletler arasındaki asayiş sorunu daha ivedi bir şekilde çözülebilmıştır.²¹ Antik coğrafyada Konya ile Aksaray üzerinden geçen iki büyük yol ağı bulunmaktadır. Bunlardan biri Roma'nın ordu sevkياتı için inşa ettiği Via Sebaste, diğeri ise Altınekin'den Bozdağ ve Perta üzerinden Garsaura'ya giden yoldur. Çalışmamızda tespit ettiğimiz yol ise bölgenin tam ortasından bir hat çizmekte ve Roma mühendisliğinin tekniğine sadık kalıp topografik koşullara uyarak neredeyse düz bir hat şeklinde ilerlemektedir.²² Bu nedenle Via Sebaste ile Perta-Aksaray yolunu tam ortadan dik keserek geçen bir yol karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Via Sebatste

Roma'nın Anadolu'ya ayak bastığı Geç Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Batı Anadolu'da yol yapımına ehemmiyet vermiş ve fetih politikaları amacıyla birçok bölgeye hızlı ve güvenli ulaşım tesis etmiştir. Phrygia ve Galatia'nın ulaşımını sağlayan ve buradan gerek haydut saldırılarını gerekse Parth akınlarını durdurmak için inşa edilen yol hatları bulunmaktaydı.²³ Özellikle Isauria ve Pamphylia arasında Roma'ya büyük güçlükler çıkaran Homanadlara karşı Lykaonia'nın güneyinden ve Isauria'ya doğru seyreden yollar inşa edilmiş ve ordunun erken müdahalesi sağlanmaya çalışılmıştır. İlk olarak Via Sebaste denilen ve Anadolu'yu boydan boya kateden büyük yol ağı ile bu yola bağlı kollardan oluşan tali yollar kurularak ordu sevkياتı ve ticari faaliyetlerin kolaylığı mümkün kılınmıştır. Via Sebaste ile bağlantılı olan ve

¹⁷ W. M. Ramsay, "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası", Çev: Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi. İstanbul, 1960, 27.

¹⁸ Herodotos, "*Tarih*"; V, 52, Çev. Müntekim Örkmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 404.

¹⁹ Arif Müfid Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 269.; Ayrıca harita için; <https://www.yardimcikaynaklar.com>.

²⁰ Kral yolu ile Via Sebaste bazı araştırmacılar tarafından birbiri ile karıştırılsada güzergahları birbirinden farklı olan iki ayrı yoldur. Bkz. Şükrü Dursun-Remzi Duran, "Anadolu Selçukluları Dönemi Konya Ticaret Yolları", Konya Kitabı XVI, *Konya Ticaret Tarihi*, Yeni İpekyolu Dergisi Özel Sayısı, 1. Cilt, Konya, Mayıs 2018, s. 129.

²¹ Mustafa Arslan, "Homanadlar Savaşı", S.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD), C.14, S. 1-2, 2011, s. 104.

²² Hugh E.H. Davies, "Designing Roman Roads", Society for the Promotion of Roman Studies, C.29, Britannia 1998, s. 2.

²³ Ramsay, age, 1960, s. 59.,

M.Ö 6 yılında Augustus'un emriyle bölgede Cornutus Aquila tarafından yol inşaatına başlanılan ana noktalarından biri Yalvaç üzerinden geçmektedir. Pisidia Bölgesi'nden başlayıp Karaağaç (Neapolis), Kızıldağ ve Sultan Dağları arasından devam edip Beyşehir (Karalis) Gölü'ne uzanmaktadır.²⁴ Bu hat, Ikonium'a oradan da Tömek, Göçü ve Bozdağ Milli Parkı üzerinden Savatra (Yağlıbayat), Comitanassos (Ortakuyu), Ak Han yakınındaki Koropassos ve Garsaura'ya (Aksaray) ulaşır.

1.2. Ikonium-Perta- Aksaray Yolu

Konya- Aksaray arası antik kaynaklarda yer alan bir diğer yol, Altınekin'den başlayıp Bozdağ'ın kuzey kesimi üzerinden Perta (Giyim), Comitanassos, Ubinaca ve Salmabriai'ye doğru giden yol ağıdır. Hem Via Sebaste hem de bu yol Comitanassos'da kesişmektedir. Ancak Via Sebaste, Comitanassos'dan sonra bir yay çizerek kuzeydoğu yönünde Garsaura'ya doğru devam ederken, Altınekin yolu Comitanassos'dan sonra güneydoğu yönünde seyir eder. Çalışmamızda tespit ettiğimiz yol ise her iki yolun kesiştiği Comitanassos'dan direkt geçerek düz bir hat çizer.

2. Materyal ve Yöntem

Konya –Aksaray arasındaki eskiçağ yolunun belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma mevcut D300 Konya-Aksaray karayolunun 45. kilometresi olan Akbaş Köyü karşısında bulunan Akbaş Han'dan başlayarak 145. kilometresi olan Akhan'da sona ermektedir. Tespit edilen eskiçağ yolunun tamamına yakını Konya-Aksaray karayolunun sağında kalmaktadır. Hattın ve bölgedeki tarihi hanların koordinatları coğrafi koordinatlar cinsinden WGS84 elipsoidinde Magellan eXplorist 310 el tipi GPS ile derece cinsinden belirlenmiştir. Ayrıca yol güzergahında yer alan 'Arabın Hanı' isimli hanın DJI Mavick Pro Drone ile ortofoto görüntüsü alınarak yapının son hali tespit edilmiştir.

Yolun geçtiği arazinin topoğrafyasının dijital yükseklik modelinin oluşturulması için SRTM (Shuttle Radar Topography Mission) verisi olarak adlandırılan 30x30 m. hassasiyette uzaktan algılama verileri kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi ve haritalanması için ESRI firması tarafından üretilen ArcGIS 10.1 yazılımı kullanılmıştır. Harita altlığı oluşturmak için arazide bulunan karayolları, yerleşim yerleri, tali yollar, vb. detaylar OpenStreetMap'ten indirilerek işlenmiş ve haritaya dönüştürülmüştür.

3. Araştırma Bulguları

Harita 2'de çalışma bölgesi verilmiştir. Bölge yaklaşık olarak 140 000 hektar genişliğindedir. Tespit edilen eskiçağ yolu yaklaşık olarak 85 km uzunluğunda olup yamaçlardan geçip aktif olarak tarımsal işletme yapılmayan bölgelerde çok iyi korunmuştur. Yer yer toprak erozyonunun etkisiyle kaybolmuş ya da dikkatli incelendiğinde görülebilen güzergâhlar mevcuttur. Tarımsal çalışma yapılan alanlarda ise güzergâh kaybolmuştur. Bu güzergâhlar yörede uzun yıllardır yaşayanların kılavuzluğu ile belirlenmiştir. Bazı bölgelerde (Bayramdüğün-Ortakuyu Köyleri arası) mevcut karayolu eskiçağ yolunun üzerinden geçirilmiştir. Bunun nedeni ise eskiçağ yolunun taş zemini nedeniyle sağlam olması ve temel malzemesi kullanmayarak maliyetin düşürülmeye çalışılmasıdır. Yine bölge insanı ile yapılan görüşmelerde hemen hemen herkes bu yolu bilmektedir ve yoldan "Bağdat Yolu" olarak bahsetmektedirler. Bu yolla ilgili daha önceden bölgede hiç çalışma yapılmamış olması da ilginç bir noktadır. Tespit edilen yolun GPS ile elde edilmiş koordinat haritası Har. 3'de gösterilmiştir. Koordinatlar WGS84 elipsoidinde coğrafi koordinatlar olarak alınmış ve bir coğrafi bilgi sistemi yazılımı olan ArcGIS yazılımında oluşturulan topografik haritayla

²⁴ B. Levick, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Clarendon Press, Oxford, 1967, s. 38.

çakıştırılmıştır. Arazinin topoğrafyası ve mevcut yerleşimler ile yollar 3. bölüm’de anlatıldığı şekilde çeşitli altlıklar kullanılarak oluşturulmuş ve Harita 4’te sonuçlar gösterilmiştir. Harita 5 ise Digital Atlas of the Roman Empire (DARE) projesinin desteği ile Johan Åhlfeldt tarafından oluşturulan ve Roma yolları, eski yerleşim yerleri vb. dijital harita ortamında gösteren harita üzerine tarafımızdan tespit edilen eskiçağ yolunun çakıştırılması ile oluşturulmuştur.²⁵ Haritada da görüldüğü gibi tespit ettiğimiz güzergâh bu dijital haritada yer almamaktadır.

Konya’yı Akbaş Han, Malır (Marul) Höyük, Ak Han üzerinden Aksaray’a bağlayan antik yola ait veriler literatürde yer almamaktadır. Ne var ki, Konya-Aksaray D-300 karayolunun üzerinde yer alan Karadona Mahallesi karşısında çift şeritli yolun Aksaray’a kadar izlediği yol meseleyi önemli ölçüde aydınlatmaktadır. Bu güzergâhta Roma dönemine ait seramik buluntular ile sırlı seramik örnekler tespit edilmiştir (Res. 2). Ayrıca, yolun hemen batı yamacı üzerinde Yüzü Kıllı Mevkii olarak geçen alanda kaya oygu mezarlara rastlanmıştır. Mezarların ölçüleri bir yetişkinin sığamayacağı kadar küçük olarak yapılmıştır (Res. 3). Bölgenin mezar tipolojisine bakıldığında bu mezar yapılarının ağırlıklı olarak Roma Dönemi’nde kullanım gördüğü söylenebilir. Çevreden alınan seramik örnekleri uyarınca da Geç Roma-Bizans Dönemi seramikleri ile Selçuklu Dönemi sırlı seramik örnekleri gözlemlenmiştir.

Konya-Aksaray yolunun 66. km.sinin güneydoğu istikametinde yer alan ‘Arabın Hanı’ adlı bir han tespit edilmiştir. Yapının ortofoto görüntüsü ve son hali resmedilmiştir. Çevresinde var olan seramik örnekleri ağırlıklı olarak Bizans ve Selçuk dönemlerine işaret etmektedir (Res. 4-5).

Konya/Karatay Karadona Köyü üzerinden Akhören Kışla’yı ve Ortakuyu’yu geçerek Malır Höyük’e ulaşan yolda antik yolun çift şeritli izleri tespit edilmiştir (Res. 6-7).

Konya-Aksaray yolunun 145. Km.sine uzanan antik yolda bir han kalıntısı yer almaktadır (Res. 8). Bugün yaklaşık 4-4,5 m. yüksekliğinde, üzerinde tek bir kesme taş hariç, bütün kesme taş kaplamaları sökülmüş bir duvar parçası kalmıştır.²⁶

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, bölgenin ulaşım bağlantısını daha da belirginleştirmek ve topografyaya uygun olarak geçiş noktalarını belirlemek için yapılmıştır. Böylece hem bugüne dek yapılan haritalandırma çalışmalarındaki eksikliği gidermek hem de yeni bir yol ağı önerisinde bulunmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışmada, Konya’dan kuzeydoğuya doğru Aksaray’a ulaşan bu antik yol, Konya’dan Akbaş Han, Karadona, Akören Kışla, Ortakuyu üzerinden Malır Höyük yolunu takip ederek oradan da Aksaray’daki Ak Han’a varmaktadır. Yapılan incelemelerde, bu yolun çift şeritli olarak, her bir şeridinin 3 m. olmak üzere toplam 6 m. genişliğinde, taş döşeli bir yol olduğu anlaşılmaktadır. Bölgedeki diğer Roma yolları ile kıyaslandığında böyle geniş ölçülere sahip bir yol bugüne kadar ortaya çıkmamıştır. Bugüne kadar yapılmış olan literatür çalışmalarında, söz konusu yolun daha önce bilimsel yayınlarda yer almadığı ve yol ağının bilinmediği ön görülmektedir. Ayrıca yol üzerinde bulunan han kalıntıları ve etrafındaki seramik örnekler yolun Ortaçağ’da da kullanıldığını göstermektedir. Bu nedenle söz konusu yolun yapım tekniği, ulaşım güzergâhı ve üzerinde bulunduğu hanlar bölgenin ulaşım ağını belirlemek açısından son derece önemlidir.

Günümüzde motorlu taşıtlarla da takip edilebilen bu güzergâhların deformasyona uğramaları sebebiyle menzil noktaları henüz tam anlamıyla çözümlenebilmiş güzergâhlar değildir. Dolayısıyla bu güzergâhlarda daha kapsamlı yüzey araştırmalarına ihtiyaç duyulduğu

²⁵ <https://dh.gu.se/dare/>

²⁶ <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63658/hanlar-ve-kervansaraylar.html>

Yeni Bir Yol Keşfi: Konya-Aksaray Antik Yol Güzergahı

aşikârdır. Bu çalışmada sunulan ilk veriler, Konya-Aksaray antik yoluna dair bazı arkeolojik izleri belgelemesi bakımından konuyu şimdilik belli bir düzeyde aydınlatmaktadır. İleride yapılacak bilimsel çalışmalarda yolun boyutlandırılarak tüm yapım aşamalarının ortaya koyulması ve daha önce belirlenmiş olan diğer antik yollarla kıyaslanması temel alınarak hem özgün yanı açığa çıkarılacak hem de ileride bu kapsamda çalışma yapacak bilim insanlarına önemli bir bilimsel veri kazandıracaktır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- HERODOTOS, Herodotos, *Tarih, (Histories)*, Çev. Müntekim Örkmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.
- STRABON, Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographica)*, XII, XIII, XIV, Çev. A. Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
- XENOPHON, Xenophon, *On Binlerin Dönüşü, (Anabasis)*, Çev: Tanju Gökçöl, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1974.

Modern Kaynaklar

- ARSLAN, Mustafa, “Homanadlar Savaşı”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2011, 97-107.
- ATÇEKEN, Zeki, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması: Konya Şer'iyye Sicil Kayıtlarına Göre* (Vol. 46), Türk Tarih Kurumu Basmevi, Ankara 1998.
- BAHAR, Hasan *Isauria Bölgesi Tarihi*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1991.
- , “Konya Çevresi Tarih Araştırmaları 1: Hititler'den Romalılar'a Kadar Isauria Bölgesi”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (9-10), Konya 1994, ss. 219-246.
- BELKE, Klaus, - RESTLE, Marcell, *Galatien und Lykaonien*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, TIB 4, Wien 1984.
- BIALOR, P. A., “The chipped stone industry of Çatalhöyük”, *Anatolian Studies*, 12, 1962, pp. 67-110.
- ÇAYCI, Ahmet- ŞİMSİR, Zekeriya, “Gevale Kalesi 2013-2014 Kazı Buluntuları”, 37. Kazı Sonuçları Toplantısı, C. 3, 11- 15 Mayıs 2015, ss. 539-558.
- ÇETİK, A. R., “Türkiye Vegetasyonu: I İç Anadolu'nun Vegetasyonu ve Ekolojisi”, Selçuk Univ. *Fen-Edebiyat Fak. Yay*, (7-1), Konya 1985.
- DAVIES, Hugh E.H., “Designing Roman Roads”, *Society for the Promotion of Roman Studies*, Britannia 1998, s. 1-16.
- FRENCH, D., *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*. Fasc. 2, Part 1, No. 3. Bar. Oxford. 1988.
- LEVICK, B. *Roman Colonies in Southern Asia Minor*. Clarendon Press, Oxford 1967.
- MANSEL, Arif Müfid, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Volume 12
Issue 4
August
2020

- MELLAART, J. "Second millennium pottery from the Konya Plain and neighbourhood", *Belleten*, 22 (87), Ankara 1958, pp. 311-342.
- MOFFATT Anne-TALL Maxeme, *Constantine Porphyrogennetos-The Book of Ceremonies*, Brill, Leiden-Boston 2017.
- _____, *A Neolithic town in Anatolia*, Thames & Hudson, London 1967.
- ÖZLÜ, İshak Klasik Çağ'da Lykaonia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası, (Yayımlanmış Doktora Tezi Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Konya 1994.
- RAÏMOND, E., "La Problématique Lukkienne", In *Colloquium Anatolicum*, Vol. 3, 2004, s. 93-146.
- RAMSAY, W. M., "Military Operations on the North Front of Mount Taurus", *JHS*, LX (1), 1920, s. 91.
- _____, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960.
- THEMISTOCLEOUS, K.-LYSANDROU, V.- CUCA, B./AGAPIOU, A.-HADJIMITSIS, D. G., "Exploring the ancient Kourion City site from the air using unmanned aerial vehicles", *Inter-national Journal of Heritage in the Digital Era*, 4 (3-4), 2015, s. 307-323.
- TSCHIHATSCHEFF, Petr A. P. v., *"Tschihatscheff's Reisen in Kleinasien und Armenien 1847-1863"*, Ed. Heinrich Kiepert, Perthes, Gotha 1867.

Elektronik Kaynaklar

- <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63658/hanlar-ve-kervansaraylar.html> (E.T. 20.05.2020)
- [http:// https://dh.gu.se/dare/](http://https://dh.gu.se/dare/) (E.T. 20.05.2020)
- <https://www.yardimcikaynaklar.com> (06.06.2020)

Haritalar ve Resimler Listesi

- Har. 1.- Kral Yolu
- Har. 2.- Çalışma Bölgesi Haritası
- Har. 3.- Tespit Edilen Eskiçağ Yolunun Belli Noktalardan Coğrafi Koordinatları
- Har. 4.- Tespit Edilen Eskiçağ Yolunun Mevcut Topografya, Yol ve Yerleşimlere Göre Haritası
- Har. 5.- Digital Atlas of the Roman Empire (DARE) Projesinin Desteği ile Oluşturulan Roma Yolları Haritası ile Tespit Edilen Eskiçağ Yolunun Çıkarılmış Haritası
- Res. 6.- Çift Şeritli Yol Güzergâhının Farklı Açılardan Gösterimi
- Res. 7.- Karadona-Yüzükıllı Mevkii Kaya Oygu Mezarlar
- Res. 8.- Karadona Mahallesi Çevresinde Bulunan Sırlı Seramik Örnekler
- Res. 9.- Yol Güzergâhında Keşfedilen ve Arabın Hanı Olarak Adlandırılan Han Kalıntısı
- Res. 10.- Karadona Mahallesi ve Arabın Hanı Çevresinde Bulunan Sırlı Seramik Örnekler
- Res. 11.- Comitannassos (Ortakuyu) Üzerinden Devam Eden Yol Hattı
- Res. 12.- Malır (Marul) Höyük'e Ulaşan Yolun İzleri
- Res. 13.- Ak Han' Ait Han Kalıntısı

GÖRSELLER

Harita 1. Kral Yolu Haritası (<https://www.yardimcikaynaklar.com>)

Harita 2. Çalışma bölgesi haritası

Harita 3. Tespit edilen eskiçağ yolunun belli noktalardan alınan coğrafi koordinatları

Harita 4. Tespit edilen eskiçağ yolunun mevcut topoğrafya, yol ve yerleşimlere göre haritası

Harita 5. Pelagios projesinin desteği ile oluşturulan Roma yolları haritası ile tespit edilen eskiçağ yolunun çakıştırılmış haritası

Resim 1. Çift şeritli yol güzergâhının farklı açılardan gösterinimi

Resim 2. Karadona Mahallesi çevresinde bulunan sırlı seramik örnekler

Resim. 3. Karadona-Yüzükilli Mevkii Kaya Oygu Mezarlar

Resim 4. Yol güzergahında keşfedilen ve Arabın Hanı olarak adlandırılan han kalıntısı

Resim 5. Karadona Mahallesi çevresinde bulunan sırlı seramik örnekler

Resim 6. (Comitanassos) Ortakuyu üzerinden devam eden yol güzergâhı

Resim 7. Malır Höyük' e Ulaşan Antik Yolun İzleri

Resim 8. Akhan'a Ait Han Kalıntısı